

Æbelø.

Ved *H. Hansen.*

Det er først i de senere Aar, at denne paa Naturskønhed saa rige Ø er, som man siger, »bleven opdaget« af Turiststrømmen. Indtil de seneste Aar er det kun faa, der har aflagt Øen et Besøg, udover dem, som af ren Forretning eller paa Grund af Familieskab med de faa Beboere, der findes paa Øen, har havt Ærinde derover.

Øen, som omfatter 430 Tdr. Land, er den nordligste af den fyenske Øgruppe, ligger 4 km fra den fyenske Kyst ude i Kattegat. Imellem Øen og Fyen er stor Fladstrand, hvor der ligger flere Smaaøer, som Dræet, Eilingen og Æbelholm — de tidligere, Lindø, store og lille Stegø, er nu landfast med Fyen —. Over denne Fladstrand og Æbelholm samt en smal Revle — Braadet — mellem denne sidste og Æbelø kan der ved almindelig Vandstand køres til Øen.

Den første Gang vi finder Øen nævnt er i Kong Valdemars Jordebog, hvor den omtales i Listen over de Øer, som tilhørte Kongen, og hvor den benævnes »Æbleø« senere »Ablø«, hvilket lader formode, at Navnet hidrører fra, at Skovabilden har været stærkt fremtrædende i Skoven, som Øen den Gang i sin Helhed var dækket af. Den har fra gammel Tid hørt til Klinte Sogn, og Kongens Bønder her har havt Ret til hvert Aar at hente Tømmer og Brænde fra Skoven, en Ret, som det ses, at de har havt gennem flere Aarhundreder.

Da Kong Frederik I i 1525 overdrog Næsbyhoved Len som Pantelen til Peder Ebbesen betegnes »Æbleø« som en Del af samme, men der tilføjes, »dog at vore og Kronens Øg skulle blive ved at gaa der, som de gjorde i Dronning Christines Tid«, hvad der viser, at Kronens Bønder nu ogsaa havde Græsningsret paa Øen. Lidt senere kommer den under Rugaards Len, og

i Grevens Fejde bliver den hærget af en Del Borgere fra Odense, som i 1534 gjorde et Togt til Nordfyen, og under dette ogsaa naaede Æbelø, hvor de røvede en Del Fæ, Øxne og Geder.

I en Fortegnelse fra 1547 over Kongens Øg og Føl i Næsbyhoved Len bemærkes, at der paa »Effveleø« gik 15 gamle Øg«, men forøvrigt gjorde Øen mest Nytte ved sin Skov. Lensmanden paa Odensegaard, Jørgen Skinkel, fik saaledes 1557 Kongebrev paa, at hans Tjenere i Nørreby og Egense maatte anvises og uden Betaling lade huggé, hvad de behøvede til Gjærdsel til deres Gærder, da de lider stor Mangel herpaa.

Siden blev Øen lagt under Nyborg Len, men 1561 fik Lensmand Eskild Gøye kongelig Befaling til at lade Jørgen Svabe til Harridslevgaard faa »Ebbelø«, da Kongen havde forlenet ham med den indtil videre. 11. November 1571 blev der igen givet Befaling til at indlægge Øen under Nyborg Len, da Jørgen Svabes Enke formentes død, hvad dog vist næppe var Tilfældet, thi allerede 24. Februar 1572 fik Lensmand Otto Emmichsen paa Rugaard Forleningsbrev paa Øen, som Jørgen Svabe sidst havde den, mod at svare aarlig 50 Dl. deraf og frede Skoven.

Da Besiddelsen af Øen vilde være ønskelig for Ejeren af Kjørup Mouritz Podebusch, tilbød han 1574 Kongen at ville magelægge den med noget Gods i Koldinghus Len. Skønt Podebusch stod højt hos Kongen paa Grund af hans udmærkede Tjeneste i Krigen og endog havde laant Kongen 600 Dl., blev der dog ikke noget af Handelen, men han opnaaede samme Aar at blive forlenet med Øen paa samme Vilkaar som Otto Emmichsen havde den. Han døde 2 Aar efter, og atter 2 Aar efter — 1578 — skænkede Frederik II Øen til hans Enke Magdalene Seested ved saalydende Gavebrev:

»Høylofflig Ihuffkommelse Konning Frederices dend andenn, Hans Kauffuebreff til afgangne Sal. Fru Magdalene Seested.

Vij Frederices dend andenn med Guds Naade Danmarks, Norgis, Vendis och Gottis Koninn, Hertug udi Slesvig, Holsten, Stormarn och Dytmarsken, Greffui udi Oldenborg och Delmenhorst, gjøre alle vitterligt: at vij aff Vor synderlige Gunst och Naade haffuer Schiødt och giffuet, och nu Meed dette Vort oben breff voris Schiøde afgiffuer os Elskelige Fru Magdalene Seested,

Mouritz Podebusch Hustru och hendes Arffuinger, Een vor och Kronens Æ kaldis Ebbeløe, Under Vort Land Fyen liggendis, desligeste Trende Vor och Kronens gaarde udi Kjørup udi forn: i Vort Land Fyen (her findes Beboerne og Afgifterne af Gaardene indførte) Hvilken form; Æ och form: Three gaarde med ald deris kends och Rette Tilliggelse, Agger, Eng, Schouff, March, Moedt, Tiurf, Fürbruande, Fægang, Ald dendis, Indted Undertagendies, som nu tilligger och aff Arrilds Tide tilligget haffuer, med Rettigheder, Kjendis vij os eller Voris Efterkommere Konninger udi Danmark och Kronen, Ald dendis ingen Ret eller Rettighed efter denne Daug, udi alle Thill forn Æ eller forn: Gaarde. Thi bepligter vij os vores Efterkommere Konninger udi Danmark och Kronen, att frihjemle och fuldkommenlige tilstaae forn: Fru Magdalene Seested och hendis Arffuinger forn: Ebbeløe og forn: Gaarde og Godtz for alle Maadis Tilfælde, som derpaa kand falde med Rette udi Nogen Maader.

Guiffuet paa Vort Slot Coldinghus, dend 22. Juni A^o 1578.

Under Vor Zegnette

Frederics. «

Efter Fru Magdalene Seesteds Død gaar hendes Gods i Arv til Sønnen Claus Podebusch, der var gift med Sophia Ulftand. Efter at han var død 1616, sad hun med Godset og lod 1617 affatte en Jordebog — rimeligvis i Anledning af, at hun havde bestemt, hvad hendes Børn og Efterkommere hver skulde have, og her findes Æbeløe sat til vij (7 eller 52) Svins Olden. Efter hendes Død arvede Sønnen Henrich Podebusch Godset, og nu er der bleven ryddet lidt af Skoven paa Æen og lagt under Ploven. Det meste var dog endnu Skov, og det var denne, som lokkede en Del Borgere i Bogense til at slutte sig sammen for at købe Æen. I Spidsen for dette Selskab stod selve Byens Borgmester Hans Bang, og i 1623 opnaar de den 18. Juni at faa udstedt Skøde paa Æen.

I Skødet, som er udstedt i Kjøbenhavn og med egen Haand underskrevet af Henrich Podebusch, tilligemed hans Svoger Henrich Gyldenstjerne til Svanholm og hans Broder Mouritz Podebusch til Kropperup, nævnes ingen Købesum, men Sælgeren

erkender at have »annammet fyldest og fuld Betaling efter min egen Villie og Nøje.«

Af en senere Optegnelse ses dog, at Købesummen udgjorde 4000 Dl.

Paa dette Køb faas der den 21. Juni 1623 kgl. Konfirmation, og hedder det heri »efterdi vi os underdanigst lader berette, ellers ingen synderlig Ildebrand at være dertil Byen, og hvis Skove dertil tilforn været haver . . .«, hvoraf det fremgaar, at Grunden til Købet var, at Byen manglede Ildebrændsel, noget der ikke er usandsynligt, da Byen lige siden Grevens Fejde havde været i stærk Tilbagegang, og desuden et Par Gange været hjemsogt af voldsom Pest, saa dens Indbyggere var meget fattige.

Øen blev nu delt mellem Borgerne efter den Andel de udrødede af Købesummen. Hvormange der saaledes fik Part i Øen, vides dog ikke, men det fremgaar af gamle Dokumenter, at der jævnlig har været handlet Mand og Mand imellem om Parterne. Nogen Beboere havde Øen ikke endnu, men foruden at Skoven afgav Brænde, blev der nu ogsaa sat Kreaturer derover om Sommeren, og til at have Opsyn med disse antog Lodsejerne et Par Folk, og der har vel nok til deres Brug været opført nogen Bygning, skønt der intet nævnes herom.

I Krigen med Svenskerne 1643 - 45 led Øen meget; der var udsat Vagtposter paa Øen, og disse fældede mange Træer, men værre blev det efter de Folks Beretning, som vogtede Kreaturerne, thi herefter skal Fjenden være ankommen til Øen med 70 Skibe og ikke alene have udplyndret Folkene, men ogsaa røvet Kvæget. I et Tingsvidne fra 1645 ses det, at der ikke fandtes noget Hus eller nogen Beboere undtagen en gammel Fisker Hans Krog, som havde hjemme i Sandager, men opholdt sig paa Øen om Sommeren for at fiske, og til Ly for sig havde han paa Strandbredden opført en Hytte af Tang, der som Skorsten havde en gammel Tønde.

Hidtil havde alt gaaet saa nogenlunde roligt, Øen betragtedes som hørende til Bogense, og denne har opbaaret Tienden af Øen; heraf følte Præsten i Klinte, hvorunder Øen ellers hørte, sig forurettet og forlangte Del i Tienden. Efter lange Skrivelser og skønt Grev Pödebusch erklærede, at Øen altid, før den blev solgt til Bogense, havde været betjent af Præsten i Klinte, be-

falede Frederik III. dog den 13. Juli 1656, at Øens Beboere maatte søge Bogense eller Klinte Kirke som de syntes for godt, og at Tienden, som falder paa Øen, deles mellem Bogense og Klinte Præster. For Beboerne fik dette ingen Betydning, da der ingen var paa Øen, men for Præsten i Klinte var det et Tab.

I en fra denne Tid afgivet Beretning skrives om Øen saaledes: »Æbbeløe er en liden af Hafvet omflydt Øe omtrent af Størrelse som Sprøe (Sprogø). Imellem Bogense og Øen ligger adskillige Smaa Øer, saasom store Stægøe og lille Stægøe, som tilhører Bogense, dernæst Lindøe, som tilhører Enggaard (Gyldensten), dernæst Langøe, som ligger under Jerstrup, Dræt, Eylingøe og Holmene, som tilhører omliggende Landsbyer. Mand kand undertiden landværts fra Klinte Sogn, som ligger 1¹/₂ Mil fra Bogense, køre over en Del Grunde til Øen, men ellers gaar det vilde Haf imellem Byen og Øen, ligesom mellem Sprøe og Nyborg. Den har i gamle Tider været ganske bevokset med Ober- og Underskof og ikke af noget Menneske beboet, indtil der 1651 blev rødet og opbygget et lille Hus.« Med dette Hus sigtes aabenbart til det af Borgmester Hans Jørgensen opførte Hus til Ophold for de Folk, han benyttede til at rydde Skoven. Han, der var en saare mægtig Mand i Bogense og Byens Deputerede paa Rigsdagen i Kjøbenhavn 1660, havde erhvervet en Del Andele i Øen og lod foretage store Ryddearbejder for at faa Jorden opdreven til Agerland. Da dette medførte store Udgifter for ham, ansøgte han om Fritagelse for Tiende og Contributioner, da den ryddede Jord langt fra kunde svare Rente af den store Sum, han havde anvendt. Den 15. Oktober 1666 faar han kgl. Bevilling paa det ansøgte, og hedder det heri: »Da haver vi efter saadan Ansøgning og Begæring, naadigst bevilget og tilladt, at forn: Hans Jørgensen forbemeldte Skov, Jord og Øe, Ebelø, saaledes som før er rørt allerede haver eller herefter agter at lade afrydde og ikke tilforn i Brug været haver, maa sin Livstid og efter hans Død hans Børn og Arvinger paa 20 Aarstid fri for Tiende og videre Contributioner, end saavidt hidtil deraf givet er, nyde og beholde«

Det var strenge Tider for Borgerne, og da der herskede stor Fattigdom, bevilgede Frederik III. omkring ved 1664, at en Del af Byens Jorder maatte sælges. Under saadanne Forhold var det vanskeligt for Borgerne at skaffe Penge, og Følgen blev der-

for, at dem, som endnu havde Parter i Øen, saa sig nødsaget til at afhænde disse. Hidtil havde saadanne Afhændelser foregaaet til Byens Borgere, men under disse knappe Pengeforhold fik udenbyes Mænd ogsaa snart Andele i Øen; saaledes ser man af en Fortegnelse, at 1660 var der følgende Lodsejere i Æbelø:

1) Sal. afg. Jens Madsens, forrige Borgmester i Bogense, hans Børn og Kreditorer	2250 Dl.
2) Sal. afg. Andreas Thomassens Børn.....	150 —
3) Bogense Kirke.....	350 —
4) Sal. Mester Hans Clausen, hans Børn og Kreditorer	500 —
5) Den sal. Borgmesters	400 —
6) Hrr. Hans i Klinte	100 —
7) Jens Jensen og Hans Hansen	100 —
8) Den sal. Borgmester Claus Madsen.....	50 —
9) Oluf Svendsen	100 —

Er 4000 Dl.

som er Æbeløes første Indkøbspenge.

Borgmester Hans Jørgensen døde 1681, men først efter hans Død synes der at være opført en Gaard paa Øen. Af en Beskrivelse i en Landmaalingsforretning ses det, at der paa Sydsiden af Landet var beliggende et Hus og strax derved et andet, som var faldefærdigt, ligesom der ogsaa ved Skoven var beliggende en Gaard, hvorved en liden Kaalhave, der laa sønden for, og at der til Gaarden har hørt flere Marker og Enge.

Ifølge en Optegnelse i Kjørup-Gaards Jordebog for 1688 skal Øens Hartkorn udgøre 13 Tdr. 7 Skp. 3 Fdk. 1 Alb., hvad dog sikkert maa være baade Agerland og Skov. Skoven var beregnet til 2 Td. 1 Skp. 3 Fdk. 2 Alb.

I Aaret 1697 har Øens 2 Husmænd nægtet at betale Consumption til Tolderen i Bogense, hvorfor han klagede til Rentekammeret, der under 7. August s. A. svarer, »at han ikke uden billig Aarsag kan søge Forskaansel udi det, som han i den gjorte Ligning, af 16 Mand forfattet, er anset at svare.« Uagtet det saaledes synes, at han faar Medhold, fritages Husmændene dog for at svare Afgiften, da de havde erhvervet Amtmandens Tilladelse. Men 3 Aar efter, den 24. April 1700 befaler Rentekammeret, at der vil være at svare Skatter og andre Afgifter af Øen, som af andet Bøndergods.

Samme Aar har der været 5 Lodsejere i Øen, nemlig Etats-

raad Ehrenschild til Enggaard, Tolder Christen Pedersen, Bogense, Mester Bruun, Præst i Klinte, Herr. Johan (Præsten Johan Struch i Næraa) og Bogense Kirke. Der opstaar nu en bitter Strid mellem Tolderen Christen Pedersen og de øvrige Interessenter. Striden tog sin Begyndelse med, at Etatsraad Ehrenschild lod Tolderen indstævne, fordi han havde havt hans Part i Øen i Brug og ikke svaret Afgift deraf, hvilket ialt beløb sig til 198 Rdlr. 1 Mk. Herimod gjorde Tolderen gældende, at han flere Gange og især i 1697 havde forlangt Ehrenschilds Part afpælet, men da dette stedse var bleven nægtet, havde han ladet saa meget henligge ubenyttet, som Ehrenschilds Part kunde udgøre. Byfogdens Dom gik dog ud paa, at da der ikke var sket lovlig »Rebning og Deling«, skulde han betale det forlangte. Nu fordrede Tolderen Synsmænd udmeldte, og disse bevidnede, at han ikke havde havt det halve af Øen i Brug, og at Lodsjerne til den Tid var de ovennævnte 5.

I Aaret 1701 afhænder Præsten Hrr Bruun i Klinte til sin Kones Stedfader, Tolderen Chr. Pedersen, 2 Parter i Øen, nemlig 1 paa 1150 Rdlr. og 1 paa 212 Rdlr. 1 Mk. 2 Sk., og Christen Pedersen ejede nu de største og bedste Andele i Øen. Foruden ham var der nu kun 3 Interessenter med smaa Andele, nemlig Ehrenschild, Johan Struch i Næraa, som havde arvet sin Part efter Borgmester Hans Jørgensen og Bogense Kirke.

I 1702 udløb den Borgmester Hans Jørgensen meddelte Skatte- og Tiendefrihed. Øen var efterhaanden gledet længere bort fra Bogense, og Forholdet var blevet uklart, om det var Købstad-jord eller Bønderjord. Borgmester Albert Friis holdt paa, at Borgmester Hans Bang og Borgerne i 1623 havde købt Øen for Magistratens Penge, og Øen maatte derfor tilhøre Bogense, selv om den blev afhændet til udenbys, og den maatte derfor som anden Købstad-jord være pligtig at svare baade Skat og Tiende til Bogense. Tolderen Christen Pedersen var dog af en anden Opfattelse og støttede sin Mening paa de gamle Skøder og Adkomstbreve, som var i hans Besiddelse. Da Parterne ikke kunde enes herom, forlangte Borgmesteren nedsat en Kommission til Sagens Undersøgelse og til at dømme i Sagen. Den 5. April 1702 begyndte Kommissionen sin Virksomhed, og der blev fra begge Sider vekslet lange Indlæg og fremlagt alle de gamle Dokumenter.

Af Kommissionsdommen, som blev afsagt den 25. August 1703, skal her gives et Uddrag:

I. *Anlangendes den Ø, Æbelø, kaldet.*

Omendskønt der udi sal: og højloflig Ihukommelse Kong Kristian den 4. Bevilling af 21. Juni 1623, anlangende Æbelø at maatte købes, næfnes de Ord, at Borgmester og Raad i Bogense paa menige Borgeres og Indbyggers Vegne maatte tilkjøbe etc. Saa forklarer dog afg: Hendrich Putbuschs Skjøde paa samme Ø, at denne er soldt til Raadmand Hans Bang paa sig og sine Medborgeres og deres Arvingers Vegne etc. — Saa saadant Kjøb kand ikke siges at være Byens Kjøb eller kjøbt for Byens Penge, ej heller er nogen Tid bevist, at ganske Bogense By og menige Borgere har brugt og tilholdt sig Øen, som deres Ejendom og Herlighed, men sligt aleneste at være skedt af de største Lods-ejere, og som hafde parter og Lodeler derudi efter deres udlagte Penge.

Endelig formener Tolderen Christen Pedersen, at sal: højloflig Ihukommelse Kong Frederik den 3. Frihedsbrev allernaadigst meddelt til hands Formand Borgmester Hans Jørgensen i Bogense og hans Arvinger af dat: den 15. Oktobriis A^o 1666, anlangende Tiendefrihed af Æbelø, som siden efter af sal: og højloflig Ihukommelse, Kong Kristian den 5. den 7. Oktobriis A^o 1670 allernaadigst er konfirmeret, nok Højstbemeldte Højloflige Ihukommelse, Kong Frederik den 3. allernaadigste gifne Brev af dat: den 16. Juli 1656 af Tiendens Deling af Æbelø, noksom kjender hands formand sal: Borgm. Hans Jørgensen og Borgm. Jens Madsen deres Adkomster for loflige og gyldige, saasom samme allernaadigste Kongl: Breve ere udstedte om de Parter og Lodeler udi Æbelø, som hands formænd, begge forn: Borgmestre udi Bogense, sig hafde tilkjøbt for dennem og deres Arvinger, med videre hans herudi Commissionen fremlagde Indlægger til Indhold formelder. Disse Tolderen Christen Pedersens paastaaender og formeninger grunder sig paa gamle Skjøder og Adkomstbreve til hands sal: for Mænd og her i Commissionen læste og paaskrefne, hvoraf en Del ere imod fyrgetiufge, Tred-sindstiufge ja halvfjerdesindstiufge Aar gamle, og de derefter forhervede kongelige allernaadigste Brevve og Benaadninger haver

Vi ikke set at kunne frafalde, men kjender for billigt, at Tolderen Christen Pedersen hands og hands for Mænds hidtil Dags i saa mange Aar ulæst og ukjært til Thinge Ejende og i Brug hafvende parter og Lodeler udi dend Skov og Øe Æbelø kaldet, efter Lovens 5. Cap. første og femte Art: fremdeles bør at beholde angerløs og uafvunden i alle Maader.....

Saa vide vi ikke nogen dennem deres Lodeler og parter udi Æbeløe at kunne frakjende, men enhver efter ihænde havende og louskikkede Bevisligheder tilhørende udi Øen, herefter som tilforn sig at tilholde.

II. *Bogense Kirkes Tiende, Jorder og Ejendom anlængendes.*

Dasom sal: Borgm: Hans Jørgensen udi Foraaret 1681 ved Døden skal være afgangen, saa de Tyve friheds Aaringer efter hands Død vare ude til Foraaret 1701, saa bør Tolderen Christen Pedersen og med ham Interessenterne fra den Tid af og siden aarligen herefter at give Tiender efter Loven af samme Øe; Æbeløe, som efter høiløflig Ihukommelse Frederik den 3. allernaadigste Breffs Indhold af dat: den 13. Juli 1656 kommer til lige Deling mellem begge Sognepræster udi Bogense og Klinte.

Efter denne klare Dom falder Sagen lidt i Ro. Tolderen beholdt sine ved Køb og ved Ægteskab med Hans Jørgensens Enke erhvervede og nu ved Dommen beseglede Lodder i Øen, indtil han den 22. November 1708 afhænder sine Andele i Øen, Ager og Eng, Græsgang og Skov for Hartk. 8 Tdr. 0 Skp. 3 Fdk. for 3150 Rdlr. til Jens Ibsen Frøstrup til Ørritslevgaard, ogsaa senere Ejer af Hollufgaard, og mod at yde Tolderen aarlig 2 Læs Brænde, saalænge han levede, en Ydelse Køberen faa Aar efter fik afløst mod at betale 60 Rdl. en Gang for alle, Paa denne Tid findes der kun 2 Interessenter foruden Køberen Frøstrup, nemlig Ehrenschild og Bogense Kirke.

Uagtet forannævnte Kommissionsdom var gaet Borgmester Friis imod, var han dog stadig af den Formening, at Æbeløe skulde tilhøre Bogense By. Jens Frøstrup vilde imidlertid ikke bøje sig herfor, og Sagen blusser op paany og bliver denne Gang indbragt for Skovby Herredsting, hvor Udfaldet imid-

lertid bliver lige saa uheldigt for Borgmesteren som i 1703. Ikke tilfreds hermed indanker han Sagen for Fyens Landsting, hvor der den 15. Februar 1710 falder Dom i Sagen.

Foruden de for Herredstinget fremlagte Dekumenter blev endvidere for Landstinget af Borgmester Friis fremlagt en Landmaalingsforretning, hvori Æbelø stod opført som tilhørende Bogense og dens Jorder. Jens Frøstrup paastod heroverfor, at Bogense Borgere skulde have paastaaet overfor Landmaaleren, at Øen tilhørte Bogense og saaledes have faaet den betegnet som Købstadjord. Hvorom alting er, det hjalp intet, Dommen udtaler:

.....
 Saa understaa vi os dog ikke at antage dette (nemlig Landmaalerforretningen) for noget efterretteligt Bevis, tværtimod en usvækket Kommissionsforretning, som efter Byfogdens egen allernaadigste Ansøgning Aar 1701 er udstedt om bemeldte Æbeløs tiliggende med en Del andre Jorder og Ejendomme, som han da har paastaaet at skulle tilhøre Bogense By, hvorudi Kommissionen den 25. August 1703 har kendt og dømt, at Æbelø aldrig har været Bogense Bys Jord og Grund, men købt af en Del Particulier Borgere der i Byen, ligesom andet frit Jordegods, som inden eller uden Fyns Vande for egne Midler sig kan tilforhandle, hvorom og til Bevis er fremlagt afg: Hendrich Pudebusch's til Kjørup Gaard hans til en Del Borgere i Bogense den 18. Juni 1623 udgifne Skiøde, som efter kgl. allernaadigste Bevilling sig bemeldte Øe til Arv og Ejendom, ikke for Byen og dens Efterkommere, men for dem og deres Arvinger har tilforhandlet. Omendskøndt da, at bemeldte Øe siden den Tid har tilhørt adskillige af Bogense Bys Indbyggere og deres Arvinger, som udi forfalden Rettergang, være sig Siunsmænds udmældelse, deres Andels Ophydelser eller loubydelse, Skifte og Deling eller udi Tilfælde har kunnet svare til Bogense Bything. Saa kan dog saadan selvillig Soumission ikke obligere efterkommerne, langt mindre inddrage Øen under den Jurisdiktion, som Byens Privilegier giver de under Byens Distrikt og frihed begrebne Jorder og Grunde, efterdi den hverken beviser at have været Byen tilhørende, langt mindre ved nogen speciel kongl. Privilegie under Byens frihed er incorporeret

.....
 Efter hvilken Omstændigheder vi ingenlunde understaa os efter

Byfogdens paastaaelser at anse Æbeløe som en Købstad-Ejendom, der bør sortere under Byens frihed, Ret og Jurisdiktion, men at den som andet Bøndergods bør svare under Odense Skoufby Herreds Thing som sit rette Værnething, under hvis Distrikt den er beliggende, og følges for saavidt den indstefnede Herredsthings Dom.

Ikke tilfreds med dette Resultat indankede Borgmester Friis Sagen for Højesteret og her gik, hvor mærkeligt det end lyder, Dommen Frøstrup imod. Højesteretsdommen af 6. Oktbr. 1712 lyder saaledes:

»De udi denne Sag ergangne Domme frafaldes, og bør Ebeløe at henhøre og svare under Bogense Byes Ret og Jurisdiktion. Processens Omkostninger betaler Cammerraad Jens Frøstrup til Byfogeden Albert Friis paa Byens Vegne med fyrre-tiufge Rigsdaler og til Cammer-advocaten Prische med Tiufge Rigsdaler.«

Datum ut supra. Regio sub: Sigillo tettator Consiliarium
Intinus Regius.

(L. S.)

Rosenkrantz.

Endelig opnaaede Borgmester Friis at faa Ret, men nogen praktisk Betydning fik denne Dom aldrig, thi enten Øen hørte under Bogense Købstads Jurisdiktion eller under Skovby Herred var relativt det samme. Dertil kom, at paa det Tidspunkt Dommen faldt, var der ingen af Bogense Indbyggere, som havde Part i Øen, men disse var overgaaet til udenbys, kun Bogense Kirke havde endnu en lille Andel paa 100 Rdl.

Allerede den 11. Decbr. 1710 havde Etatsraad Ehrenschild afhændet sin Part i Øen til Jens Frøstrup. Selv dør Frøstrup faa Aar efter, at han som Pantekreditor havde overtaget Hollufgaard, og hans Enke giftede sig derefter med Frederik IV. tidligere Kammertjener, nu Amtmand over Assens Amt, Justitsraad Ivar Andersen, som saaledes blev Ejer af baade Ørridslevgaard og Hollufgaard.

Fra Aaret 1719 haves en Beretning, hvorefter der paa Æbelø kunde græsse 160—180 Køer og 30 Faar, og Øen havde Fiskeri med 2 Bundgarn og stod skyldsats for 10 Tdr. Hartkorn, hvortil

dog kom Bogense Kirkes Part. Om Købet af denne Part blev der 1725 indledet Underhandling, og af en Extrakt af Bogense Kirkebog hedder det:

»Udi Æbelø Skov og Mark haver Bogense Kirke en Capital 100 Rdlr. Er dets Hartkorn Kirken tilhørende Ager og Eng 1 Skp. 2 Fdk. $\frac{1}{4}$ Alb og udi old Skoven Hartkorn 2 Fdk. Er tilsammen 2 Skp. 0 Fdk. $\frac{1}{4}$ Alb. Hartk., hvilken Andel i Ebbeløe sal: Raadmand Jens Rasmussen og hans Hustru Maren Pedersdatter, som da boede her udi Bogense, efter Byfogden Albert Friis' beretning haver givet til Bogense Kirke af den Ejendom, som han derudi Ebbeløe ejede og tilhørte.«

• Underhandlingerne førte til, at der 8. Februar 1726 blev givet kgl. Tilladelse til, at Ivar Andersen maatte udbetale Kirken sin Anpart, og af Hensyn til, at Kirken er meget brøstfældig, har han lovet 60 Rdl. mere som Vederlag for Kirkens Andel i Skoven.

Hermed er han Eneejer af Øen, men allerede samme Aar døde han. Øen tilligemed Hollufgaard og Ørridslevgaard gik i Arv til Datteren Frederikke Sophie, der først var gift med en Himmelstrup og derefter med Kammerherre C. U. v. Heinen, død 1768, hvorefter Sønnen A. C. v. Heinen arvede Godserne.

Øen var fra 1746—1755 forpagtet ud til Ladefoged Hans Eriksen fra Kjørup, de første 6 Aar for aarlig 270 Rdlr., og de sidste 3 Aar for 300 Rdlr. aarlig, som han erklærer var den højeste Afgift, der kunde svares.

Om de følgende Aar er ikke meget at berette, men nogen Forbedring af Øens Jorder og Skove var der ikke Tale, der var snarere Tilbagegang. Imidlertid er Statsminister Grev Joachim Godske Moltke 1780 kommen i Underhandling med Grev Putbus om Købet af Baronierne Ejnsidelsborg og Kjørup, og samtidig falder hans Øjne ogsaa paa Æbelø. Han anmoder derfor Amtsforvalter Willemoes om at forhøre nærmere om Øen. Han henvender sig da til Birkedommer Holm paa Kjørup, der oplyser, at Skoven har lidt en Del, særlig er de større Egetræer borthuggede og solgt til Skibstømmer, saa de Træer, der er tilbage, er mindre og kun tjenlige til Brænde. Øen bestaar af ca. 140 Tdr. Ld. Pløjejord og Eng til 16 à 20 Læs Hø; Pløjejorden er skarp og stenet og Engen slet. Tørveskær findes ikke, Gjærd-

sel eller Underskov heller ikke, uden noget groft Skrubberi. Af Dyr har der før været ca. 300, men nu er der kun ca. 60 Stkr., og Harer findes ikke. Øens Hartkorn er contribuerende. Paa Øen findes en Gaard, der beboes af en gammel Kusk (Lars Hansen fra Hollufgaard), der har noget af Jorden i Forpagtning, samt tvende Huse, hvis Beboere har Navn af Skovfogder. Endelig anslaaer han Øens Værdi til 8000 Rdlr. eller for Lieb-
havere af Jagten 10,000 Rdlr.

Efter at Grev Moltke havde modtaget disse Oplysninger faar han Frederik Bagger paa Julskov til at undersøge Øen nærmere.

Han foretager en Optælling af Træerne i Skoven og anslaaer dem i Læs, og efter hans Beregning er der i Skoven 8405 Bøge og 3117 Ege, som han taxerer til ialt 52200 Læs, og saa var de unge Træer under 1 Læs endda ikke nummereret og medregnet.

Da han er færdig med dette Arbejde, byder han Kammerraad A. C. von Heinen 12,000 Rdlr. for Øen paa Grev Moltkes Vegne. v. Heinen forlangte imidlertid 20,000 Rdlr., men efter at der er talt lidt derom slog han af til 16,000 Rdlr. Efter nogle Dages Betænkning slog han yderligere af til 12,000 Rdlr., men knyttede hertil Ønsket om en fordelagtig Plads i Ministeriet eller en anden i Statens Tjeneste, hvad han mente Grev Moltke let kunde skaffe ham.

Grev Moltke har dog sikkert intet Hensyn taget til dette Ønske, da han var alt for redelig til at ville gøre sig Fordel paa en saadan Maade. Men derimod taltes der om, at v. Heinen solgte af Nød og Trang. Enten det nu er saa eller saa, drev Frederik Bagger paa Underhandlingen og fik Købet afsluttet, og den 13. November 1782 giver v. Heinen Grev Moltke Skøde paa Øen for 13,000 Rdlr.

I de faa Aar Grev Moltke besad Baronierne gjorde han store Arbejder for at forbedre Godset og ophjælpe dem, hvad der strengt tiltrængtes, da alt var meget forsømt fra Putbus' Tid.

Igennem Tidens Løb har saavel Præsterne i Bogense som Præsterne i Klinte søgt at faa Beboerne paa Æbelø til at søge Kirkerne, idet den gamle Ordning med Tiendens Deling stadig stod ved Magt. Da Øen henregnedes til Klinte Sogn, forment Præsten her, at det ogsaa var ham, der tilkom Tienden af Øen, og 1784 henvender daværende Præst S. Broge, som tillige var

Provst, sig til Grev Moltke med Besværing over dette Forhold. Sagen blev undersøgt og der blev indledet Underhandlinger mellem Greven og Provsten, og under disse fremkom der Oplysninger om, at Beboerne for det meste benyttede Klinte Kirke, og af et Brev fra Grev Moltke til Biskop Ramus fremgaar det, at der ikke har været svaret Konge- og Kirketiende af Øen. Biskoppen mener derfor, at eftersom det fortrinsvis er Klinte Kirke, at Beboerne søger, maa Præsten der nyde Tienden. Der indgaas nu en Forening mellem Greven og Provsten for sig og Efterkommere i Embedet, at for Præsteforretninger i Kirken og paa Æbelø skal der fremtidig hvert Aars Martini af Øens Ejer svares 1 Rdl. 1 Mk. 11 Sk. af hver Td. Ager og Engs Hartkorn, eller da dette udgjorde 7 Tdr. 6 Skp. 1 Alb., ialt 9 Rdlr. 5 Mk. 14¹/₂ Sk., hvorimod al Villighed, Tiende-Rettighed og Præntion af Øen af hvad Navn nævnes og haves kan, (Offer af Beboerne alene undtaget) aldeles bortfalder; Denne Forening blev indgaaet den 29. August 1786, og den 12. Januar 1787 fik den kgl. Konfirmation, og siden har denne Afgift hvilet paa Øen.

Allerede 1795 afhændede Grev Moltke Baronierne og dermed ogsaa Æbelø til Generalguvernør U. W. Røepstorff til Østergaard, der af Baronierne fik oprettet Grevskabet Røepstorff for sin Søstersøn Christian Alexander v. Petersdorff, og herunder indgik Æbelø som en Bestanddel af Grevskabet, og siden har Øen været i Petersdorffernes Besiddelse.

Da Grev Moltke overtog Godserne, var Æbeløgaarden bortforpagtet til Lars Hansen, der dog næppe har haft hele Jorden, men en Del var forbeholdt til Græsning for Ungkvæg. Skoven blev indhegnet, og det blev Forpagteren og Husmændene forbudt at lade deres Kreaturer komme i Skoven. Forpagtningsforholdet blev bestaaende indtil 1793, men herefter og lige indtil 1840 blev Gaarden dreven for Besidderens Regning. Fra 1840 — 1856 har Johan Christoffer Rymker Gaarden i Forpagtning, og Arealet angives nu til 72 Td. Ld., samt 25 Td. Land Overdrev til Græsning. Fra 1. Maj 1856 ønskede Grev C. A. Petersdorff at overtage Gaarden, og hele Øen blev nu benyttet som Dyrehave, medens Gaardens Drift blev forestaaet af en Bestyrer.